

сюжети. Конкретни и практически предписания за работа на зографите са т.нар. ерминии – инструкции за съдържание и технология на иконографията. В някои ерминии се срещат музикални инструменти и ситуации. Така например, според ерминията на Дичо Зограф, сюжетът “Поругание Христово” трябва да съдържа музиканти и танцьори: “едни млади му тупат на тъпани, други му свирят, едни са със зилове, други – с бурии”. Когато се изобразява греховността на *хорото* (според християнския канон то “не е харно”), зографът трябва да нарисува как дяволът води *хоро*, а около танеца да има “тъпани и свирки” [Василиев, 1976:107-122]. Свирачи и танцьори обикновено се изобразяват в църковната живопис според Давидовите псалми 149 и 150: “Нека хвалят името му с хороигране, с тъпанче и арфа нека му пеят хваления”; “Хвалете го с тръбен глас, хвалете го с псалтир и арфа, хвалете го с тъпанче и хороигране, хвалете го със струнни инструменти и със свирки” [Библия, 1924:626-627]. Както текста на Библията, така и първите образци на религиозни сцени се оформят на Изток. Иконографските правила за изобразяване на музикалните инструменти може би се подчиняват на идеята изображенията да са близки до библейския текст. Според друго становище, главите на църквата налагат като постоянен тип екзотични образци на музикални инструменти, за да не се допуснат локални и фолклорни елементи в каноничното иконописване [Андреев, 1956:486]. Между X и XIV век в изображенията на сюжета “Давид и музиканти” духовите инструменти са първоначално рогове, а по-късно свирки и дълги тромпети. През XVI век духовите инструменти в сюжета придобиват нови форми и на мястото на роговете, а след тях – на тромпетите, на места се появяват обои (зурни). Сред типичните инструменти, илюстриращи на Балканите иконописни сюжети с цар Давид, са традиционните за България, Македония и Албания зурни [Pejović, 1997:218-220].

Въпреки канона, шаблоните и ерминиите, балканските зографи изобразяват музикални инструменти и според своето въображение и познания. Могат да се посочат различни причини за появата на зурната и тъпана в иконографията. Може би зографите като художници надмогват схемата и в стремежа си да направят пластичното си послание разбираемо, превеждат тази схема на близък за съвременниците им език. Така лирата се превръща в гусла, а рогът – в зурна. Има изображения на рогове, които иконописецът е направил с отвори, подобни на *дешиниците* на зурната – примери, които се тълкуват като модифициране на митологическия шофар с елементи на познатата зурна, свързване на библейски текстове с всекидневната практика [Цимревски, 1976:157]. Може да се предположи, че зографите не познават споменатите в Библията древни и източни музикални инструменти и затова ги заменят с познатите традиционни. Фактът, че съществуват много изображения на зурни, изографисани върху паметници на късното Средновековие и Възраждането в областта Македония, може да бъде само косвен довод за наличието на инструмента по нашите земи преди векове. Той не трябва да се приема за неоспоримо доказателство, още по-малко за свидетелство за конкретна особеност, разновидност на зурната или на оркестровата формация с нея. Както е известно, историческите извори, в това число визуалните, са условни източници на информация за музикалните инструменти – защото не са звукови паметници, не са пълни (не всички са известни и достъпни), данните не са приведени в система, извороведското им описание е обикновено позитивистично и без вътрешна критика, а всяко фиксиране на устна традиция е проблематично [Ботушаров, 1993].

Изображения на зурна и тъпан могат да се открият и върху произведения на